

Päivämäärä
30.12.2022

ENONTEKIÖN KUNTA

KILPISJÄRVEN ETELÄINEN ASEMAKAAVA, KASVILLISUUS- JA LUONTOTYYPPISELVITYS

Päivämäärä	30.12.2022
Laatija	Antje Neumann, Ramboll Finland Oy
Tarkastaja	Pinja-Emilia Lämsä, Ramboll Finland Oy
Hyväksyjä	Kai Takkunen, Enontekiön kunta
Kansikuva	Näkymä selvitysalueen reunalta Saanatunturille
Viite	1510071521-001

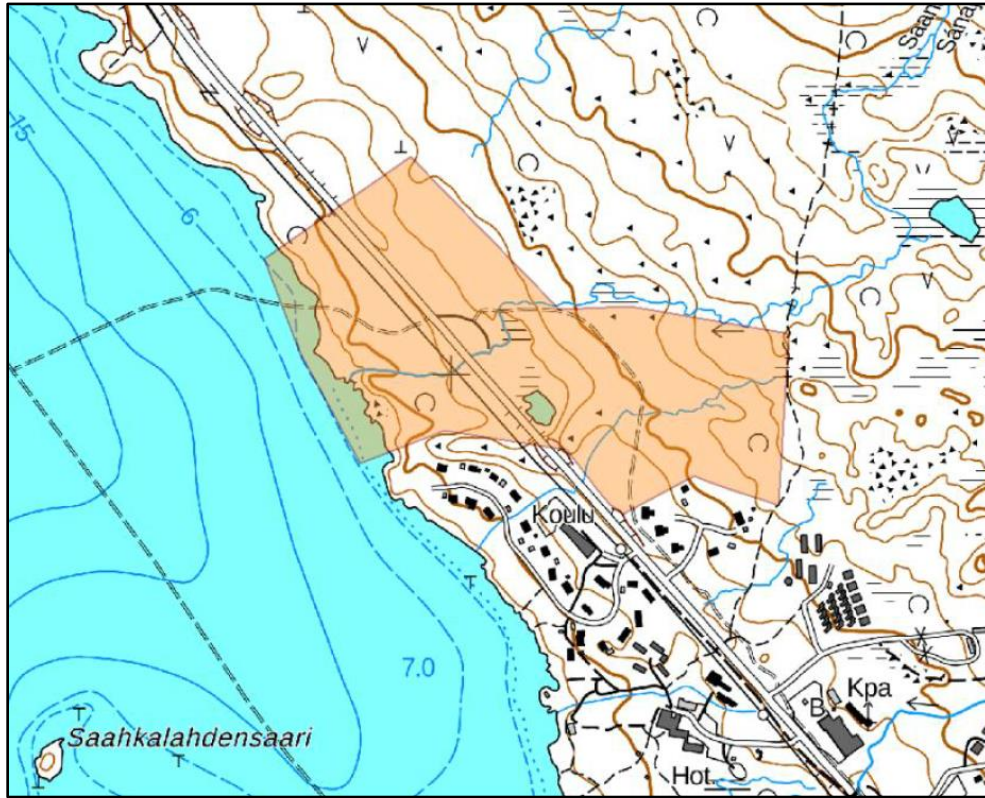
Sisältö

1.	JOHDANTO	3
2.	MENETELMÄT	4
3.	TULOKSET	5
3.1	Yleistä	5
3.2	Metsätyypit	6
3.3	Suot	8
3.4	Kausikosteikot	9
3.5	Vesistöt	10
3.5.1	Lähteet	10
3.5.2	Purot	11
3.5.3	Lammet	12
3.5.4	Kilpisjärven ranta-alue	12
4.	SUOJELLISESTI ARVOKKAIMMAT KOHTEET	13
4.1	Lailla suojelleet luontokohteet	13
4.2	Muut suojellisesti huomioitavat kohteet	13
5.	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTTÖÖN	13
6.	LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	14

Liite 1. Valokuvien ottamisaikat

1. JOHDANTO

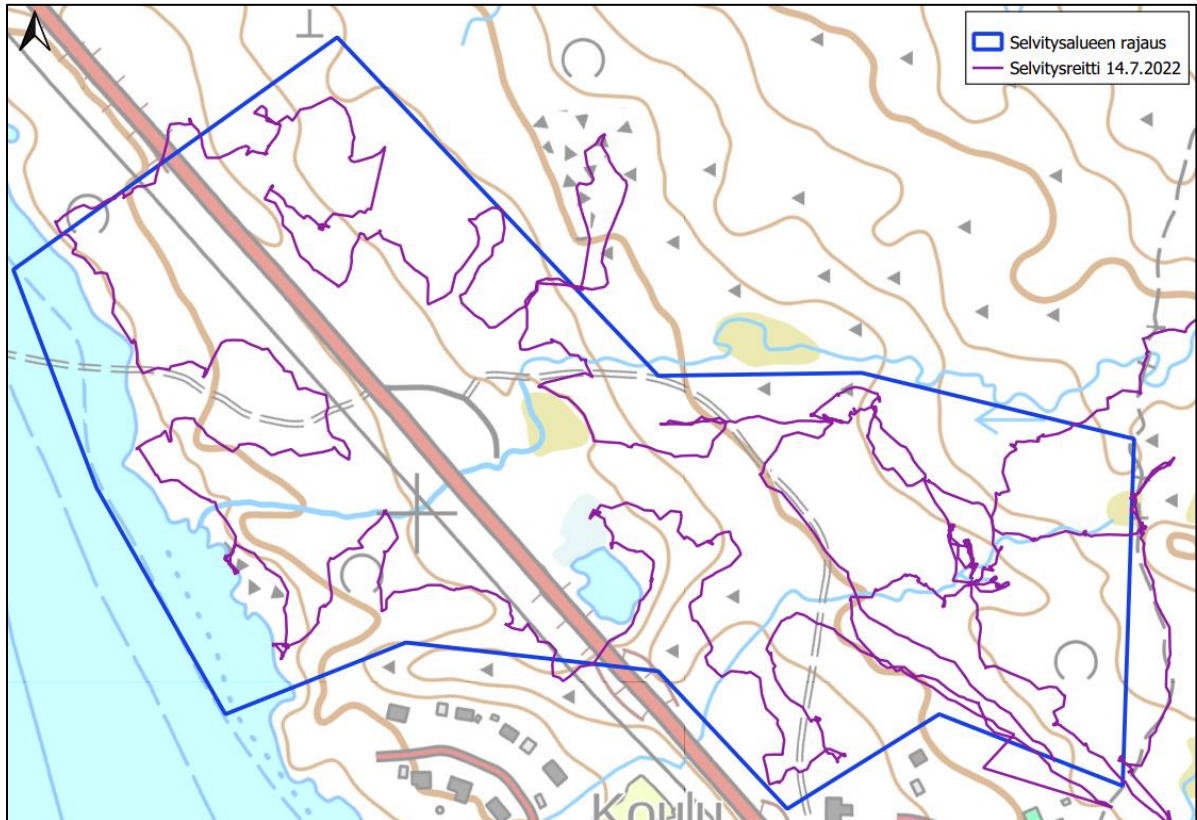
Kilpisjärven kylän pohjoispuoliselle noin 25 ha kokoiselle alueelle suunnitellaan asemakaavaa (Kartta 1). Asemakaava-aluetta kutsutaan tässä selvityksessä eteläiseksi asemakaavoitettavaksi alueeksi. Kaavaprosessin tueksi alueelle tehtiin kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys.

Kartta 1. Kilpisjärven eteläinen asemakaavoitettava alue (pohjakartta: MML 2022).

2. MENETELMÄT

Selvityksen esityönä haettiin Suomen Lajitietokeskukselta ajankohtaiset uhanalaisten kasvi- ja sammalajien esiintymistiedot asemakaava-alueelta (Lajitietokeskus 2022). Selvitysalueelle tehtiin maastokäynti 14.7.2022, jolloin kierrettiin selvitysalueita mahdollisimman kattavasti alueen luontotyyppien ja kasvillisuuden selvittämiseksi (Kartta 2). Maastossa kiinnitettiin erityisesti huomiota mahdollisten uhanalaisten ja suojeltujen kasvilajien sekä lailla suojeltujen ja uhanalaisten luontotyyppien esiintymiseen.

Kartta 2. Maastopäivän 14.7.2022 aikana kävelty selvitysreitti (ilmakuva: MML 2022)

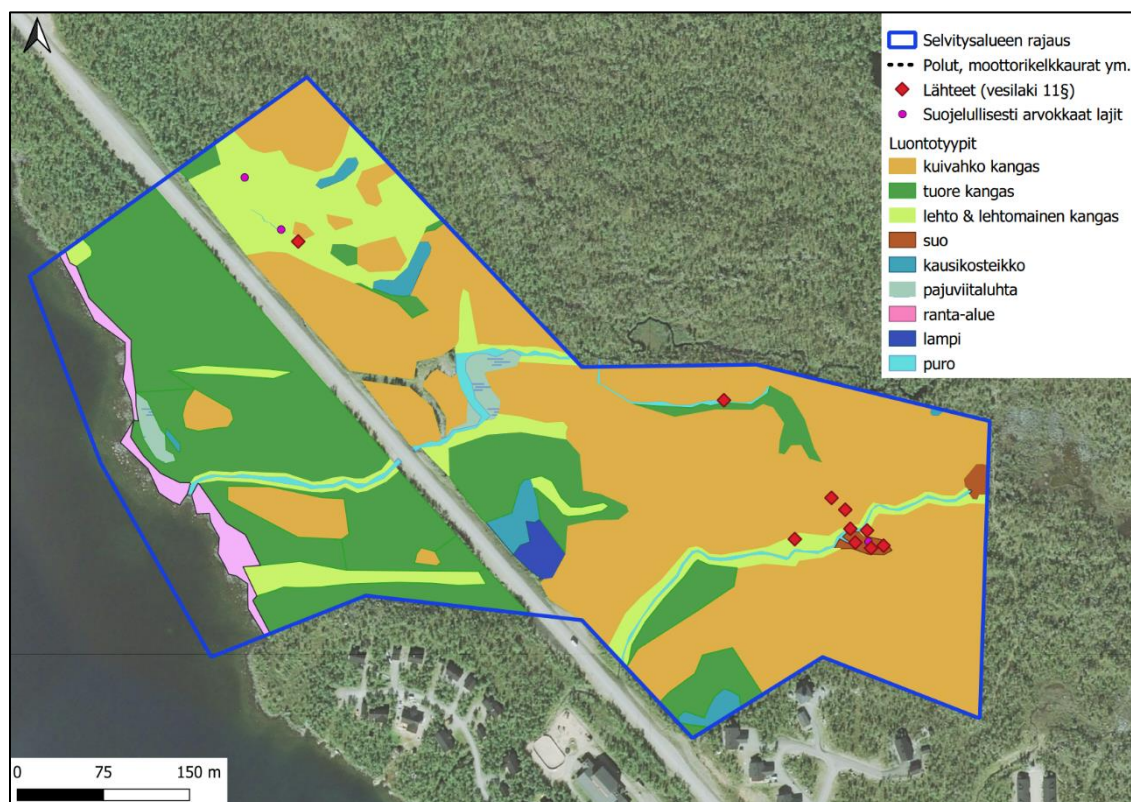
3. TULOKSET

3.1 Yleistä

Kilpisjärven eteläinen asemakaavoitettava alue kuuluu pohjoisboreaaliseen Tunturi-Lapin metsä-kasvillisuusvyöhykkeeseen (4d) sekä suoaluejaossa Tunturi-Lapin palsa- ja paljakkasuoalueeseen. Selvitysalue sijaitsee loivalla tunturirinteellä subalpiinisessa tunturikoivuvyöhykkeessä. Alueen itäreunaa pitkin kulkee kesäretkeilyreitti (kansikuva). Alueen keskiosaan sijoittuu moottorikelkkaura, joka on kesäisin jonkin verran kävelijöiden käytössä. Keskiosan halki kulkee Kilpisjärventie. Muutoin alue on rakentamaton tunturikoivikko.

Tunturikoivikot (vaarantunut, VU) luokitellaan maaperän laadun ja aluskasvillisuuden perusteella kuiviin, kuivahkoihin, tuoreisiin, lehtomaisiin kankaisiin sekä lehtoihin. Selvitysalueen itäosan kumpuilevan rinteän ylemmillä kohdilla vallitsevat kuivahkon kankaan tunturikoivikkotyypit. Alenevilla kohdilla esiintyy tuoreen kankaan tunturikoivikkoa sekä paikoin kausikosteikkoja. Alueen lävitse virtaa kaksi puroa, joiden ranta-alueilla esiintyy lehtomaisen kankaan koivikkoa sekä suurruoholehdon kasvillisuutta. Tunturikoivutyyppit vaihtelevat osin melko pienalaisesti maastonmuotoja noudattaen. Purojen ranta-alueella esiintyvä suurruoholehdon kasvillisuus vaihtuu yleensä purosta pois mentäessä lehtomaiseen kankaaseen ja sitä edelleen kummun juurella esiintyvän tuoreeseen kankaaseen sekä kumpua ylös kipeässä kuivahkoon kankaaseen. Kilpisjärventien läntisellä osalla selvitysalueella vallitsevat tuoreen kankaan tunturikoivikot. Alue rajoittuu lännessä Kilpisjärveen.

Paikoin soistumilla esiintyy pajuviitaluhtaa, lettolaikkuja sekä etelässä lähteikkö. Alueen pohjoisosassa on kosteampi alue, joissa alenevilla kohdilla esiintyy suurruoholehtoa ja lehtomaisen kankaan tunturikoivikkoa, kausikosteikkoja ja purolähde.

Kartta 3. Kilpisjärven eteläisen kaava-alueen 14.7.2022 maastokäynnin havaintojen perusteella laadittu luontotyyppikartta. Tunturikoivikon alaluokkien rajat ovat likimääräisiä ja vallitsevan tyyppin perusteella valittu. Lehtoihin sisältyvät suurruoholehdot sekä osin pienalaisempi suurruoholehtojen lomassa tai reuna-alueella sijaitsevat lehtomaiset kankaat.

3.2 Metsätyypit

Kuivahkoilla kankaiden pohjakerroksessa esiintyy seinäsammalta, poronjäkäliä, variksenmarjaa, puolukkaa, mustikkaa, metsälauhaa ja kurjenkanervaa (Kuva 1). Alueen kuivahkot kankaat ovat pääosin tyypiltään variksenmarja-mustikka tunturikoivikkoja (sEMT) (vaarantunut, VU). Lisäksi esiintyy pienalaisesti kumpujen lakialueilla variksenmarja-jäkälä-seinäsammal tunturikoivikkoa (sELiPIT) (VU), jonka kenttä- ja pohjakerrosta ovat aukkoisempi ja jäkälien osuus peittävydestä isompi kuin sEMT:llä. Luontotyyppin edustavuus on heikentynyt porojen laidunnuksesta johtuen (jäkäliä lyhyeksi laidunnettu).

Kuva 1. Selvitysalueen itäosan kumpuilevalla tunturirinteellä kuivahko tunturikoivikko on yleisin luontotyyppi.

Tuoreen kankaan tunturikoivikkoa esiintyy selvitysalueen itäosan alenevilla kohdilla sekä alueen länsiosassa. Alueella havaitut alatyypit ovat ruohokanukka-variksenmarja-mustikka-tunturikoivikko (sCoEMT, VU) sekä ruohokanukka-mustikka-tunturikoivikko (sCoMT, VU). Kenttäkerroksessa esiintyy mustikkaa, variksenmarjaa, puolukkaa, ruohokanukkaa, katajaa, seinäsammalta ja kerrossammalta. Ruohokanukka-mustikka-tunturikoivikotyyppi vallitsee selvitysalueen itäosan alenevilla rehevillä kohdilla sekä vesistöjen vaihtumisvyöhykkeellä lehdosta kankaseen.

Kuva 2. Selvitysalueen länsiosassa vallitsee tuoreen kankaan sCoEMT tunturikoivikko.

Selvitysalueen kosteimmilla paikoilla kuten vesistöjen ranta-alueella ja lumen sulamisveden kerääntymispaikoilla esiintyy lehtomaisia tunturikoivikkoja (silmälläpidettävä, NT) ja tunturikoivu-lehtoja. Selvitysalueen lehtomaisten tunturikoivikkojen yleisilme on vaihteleva. Lajistoon kuuluvat kataja, pajuja, mustikka, metsä-, korpi-imarre, lillukka, metsälauha, metsäkorte, metsäkurjenpolvi ja ruohokanukka (Kuva 3).

Kuva 3. Alenevilla kohdilla esiintyy paikoin lehtomaisen kankaan tunturikoivikkoa.

Selvitysalueen suurruoholehtojen (VU) kenttäkerroksessa esiintyy kulleroa, metsäkurjenpolvea, huopaohdaketta, lehtotesmaa, korpikastikkaa ja mesiangervoa (Kuva 4).

Kuva 4. Selvitysalueen pohjoisosassa esiintyy suurruoholehtoa.

3.3 Suot

Selvitysalueen itärajalla sijaitseva suoalue (ks. kansikuva) on pääosin lähteistä rimpilettoa (sil-mälläpidettävä, NT). Kasvillisuuteen kuuluvat lettolierosammal, rimpisirppisammal, keräpäärah-kasammal, pohjanrahkasammal, rassisammal, kultasirppisammal, tupasluikka, riippasara, luhta-villa, siniyökönlehti, raate ja kurjenjalka. Suoalueen lävitse kulkee pitkospuilla kesäretkeilyreitti. Suoalueesta saa alkuunsa pieni selvitysalueen eteläosan lävitse virtaava puro.

Lähteikön 4 (Taulukko 1) ympäristössä olevalla lähteisellä suolla esiintyy leton ja rahkarämeen kasvillisuutta, mm. vaivaiskoivua, pohjanpajua, nurmitatarta, tuppisaraa, tupasluikkaa, siniyö-könlehtiä, kirkiruohoa, variksenmarjaa, rimpisirppisammalta, lehtoväkäsammalta, keräpäärahka-sammalta ja pohjanrahkasammalta. Suoalueen lävitse virtaavat lähdepurot osittain pinnalla, osit-tain piilopurona.

Selvitysalueen vesistöjen ranta-alueella esiintyy paikoin pajuviitaluhtaa (säilyvä, LC) (Kuva 5). Pajuviitaluhdassa vallitsevat pajut kuten kiiltopaju ja tunturipaju. Lisäksi esiintyy metsäkurjen-polvea ja korpikastikkaa.

Kuva 5. Kilpisjärven ranta-alueella sekä pohjoisen puron varrella esiintyy pajuviitaluhtaa.

3.4 Kausikosteikot

Kausikosteikot (Kuva 6) ovat nimensä mukaan kausikosteita paikkoja, yleensä painanteissa joihin lumen sulamisvedet kerääntyvät lampareiksi. Lampareet kuivuvat kesän aikana. Selvitysalueen kausikosteikoissa esiintyy etenkin pajulajeja kuten kiilto- ja tunturipaju, korpikastikkaa, nurmi-lauhaa, tupassaraa, väinönputkia, metsäkampisammalta, lehtoväkäsammalta ja koskikoukkusammalta.

Kuva 6. Selvitysalueella on usealla kohdalla kausikosteikkoja, joihin lumen sulamisvedet kertyvät lampareiksi. Kosteikot kuivuvat kesän aikana.

Selvitysalueen itäosassa on erilaisia kausikosteita uomia sekä lähdemuotoisia kausikosteikkoja (Kuva 7). Uomiin kerääntyy todennäköisesti keväisin lumen sulamisvedet puroiksi, jotka kuivuvat kuitenkin kesän mittaan. Lähdemuotoiset paikat voivat olla keväisin orsiveden purkauspaikkoja. Vedenpurkaus lakkaa orsiveden pinnan laskettua kesällä. Kausikosteissa uomissa ei havaittu lähdeindikaattorilajeja.

Kuva 7. Kausikosteikkoihin lasketaan myös kesän aikana kuivuvat uomat.

3.5 Vesistöt

3.5.1 Lähteet

Lähteet ovat paikkoja, joista pohjavesi purkautuu maan pinnalle tai vesistöön (Tolonen ym. 2019). Lähteitä esiintyy erityisesti harjujen ja moreenimuodostelmien alueilla sekä soilla. Lähteet on jaoteltu purkautumistavan perusteella kolmeen päätyyppiin:

- purolähteet, joissa pohjavesi purkautuu suoraan purona
- allikkolähteet, joissa pohjavesi muodostaa purkautumispaikkaan pienen lähdealtaan
- hetteikkölähteet, joissa pohjavesi purkautuu maanpinnan läpi laajalla alueella muodostaen pehmeitä muta- ja sammalpeitteisiä tai kovia hiekkapohjaisia tihkupintoja

Lähteikkö on usean eri lähteen muodostama yhtenäinen lähdevaikutteinen alue, johon sisältyy usein eri lähdemuotoja ja lähdepuroja. Lähteet ja lähteiköt luontotyyppi on Pohjois-Suomessa luokiteltu säilyväksi (LC).

Alla on esitetty selvitysalueella havaitut lähteet:

Taulukko 1. Etelä-Kilpisjärven selvitysalueella havaitut lähteet

id	tyyppi	trofia	vesilaki-kohde	kommentti
1	purolähde	mes-eu	on	Suurruoholehtoon sijoittuva purolähde ja noin 50 m pitkä lähdepuro.
2	purolähde	mes-eu	on	Vähätuottoinen purolähde osittain kausikosteassa uomassa. Uoman itäpuolinen osa kausikosteaa, lähteen alapuolisessa osassa virtaava vesi. Lajisto: lähdelehväsammal, punasirppisamman, rimpisirppisamman, heterahkasamman, kultasamman sekä paikoin koskikoukkosamman. Lähteen lähiympäristössä tuoreen kankaan tunturikoivikko.
3	lähteikkö	mes-eu	on	Lähteikkö, kaksi vähätuottoinen purolähdettä. Lajisto: punasirppisamman, lampisirppisamman, lehtoväkäsamman
4	lähteikkö	mes-eu	on	Useita pieniä purolähteitä lähteisellä suolla. Lajisto: kaltiokinna-samman, purolähdesamman, isovesikonsamman, punasirppisamman, rimpisirppisamman, lehtoväkäsamman
5	purolähde	mes-eu	on	Pieni purolähde. Lajisto: isovesikonsamman, kirjokorte, nuijasara

Kuva 8. Lähteikön 1 lähteissä esiintyy kaltiokinna-samman ja isovesikonsamman.

3.5.2 Purot

Eteläinen puro saa alkunsa selvitysalueen ulkopuolelta rinteeseen länsiosista muutamasta peräkkäin sijoittuvasta lähteisestä suosta ja lampareesta. Saanajoki saa alkunsa korkeampana tunturissa sijaitsevasta Saanajärvenlompolon järvestä.

Purojen ranta-alueilla kasvaa paikoin noin 4–6 m leveällä vyöhykkeellä suurruoholehdon ja lehtomaisen kankaan kasvillisuutta. Lajistoon kuuluvat tunturikoivu, kataja, lillukka, metsäkurjenpolvi, väinönputki, ruusujuuri, tunturiängelmä, kurjenjalka, lääte, lapinkastikka, nuijasara, juolukka, nuijasara, ruohokanukka ja tuppisara. Puron reunalla esiintyy lettosirppisammalta ja rimpisirppisammal. Suurruoholehdon kasvillisuus vaihtuu purosta pois mentäessä kuivahkon koi-vukankaan kasvillisuuteen.

Kuva 9. Eteläisen puron varrella esiintyy suurruoholehdon ja lehtomaisen kankaan kasvillisuutta.

Kuva 10. Myös Saanajoen rantakasvillisuus on rehevä.

3.5.3 Lammet

Kilpisjärventien itäpuolella, sijaitsee selvitysalueen ainoa lampi. Lampi on tunturikoivikon ympäröimä. Ranta-alueella kasvaa mm. tunturipajua, kiiltopajua ja tupassaraa.

Kuva 11. Kilpisjärventien itäpuolella on lampi.

3.5.4 Kilpisjärven ranta-alue

Selvitysalue rajoittuu lännessä Kilpisjärveen. Kilpisjärven ranta on kivikkoinen. Ranta-alueella esiintyy tunturikoivikon, pajuviitan ja tunturiniityn kasvillisuutta sekä suolajeja. Lajistoon kuuluvat mm. kiiltopaju, vaivaiskoivu, tupassara, juolukka, metsäkorte, nurmitatar, tupasluikka, karhuhruoho, siniyökönlehti, punakko, sammalvarpio ja kaarlenvaltikka.

Kuva 12. Kilpisjärven kivisellä ranta-alueella esiintyy kankaitten, leton ja luhdan kasvillisuutta.

4. SUOJELLULLESTI ARVOKKAIMMAT KOHTEET

4.1 Lailla suojelleet luontokohteet

Selvitysalueella sijaitsevat luonnontilaiset ja sen kaltaiset **lähteet** kuuluvat **vesilaille 2. luku 11§** suojeltuihin vesiluontotyyppisiin, joiden luonnontilan vaarantaminen on kielletty. Lähteiden luonnontilaan kielteisesti vaikuttaviin toimiin kuuluvat esim. vedenotto ja rakentamistoimet, jotka vaikuttavat lähteen vesitalouteen tai kasvillisuuteen. Myös lisärakentamisen myötä lähteen ympäristössä lisääntynyt ihmistoiminta voi vaikuttaa kulutusvaikutuksen kautta kielteisesti lähteen kasvillisuuteen ja eliöstöön, jolloin lähteen luonnontila heikentyy.

4.2 Muut suojellullisesti huomioitavat kohteet

Selvitysalue on suureksi osin suhteellisen karua ja vähälajista tunturikoivikkoa. Rehevämmät ja monimuotoisemmat alueet sijoittuvat kumpujen välisiin aleneviin kohtiin, purojen ranta-alueille ja soille. Alueella havaittiin silmälläpidettävistä (NT) lajeista kaltiokinnasammalta ja pussikämmekkää. Havainnot sijoittuvat selvitysalueen eteläosan lähteeseen suohon sekä alueen pohjoisosan suurruoholehtoon.

Selvitysalueella vallitsevat tunturikoivikot sekä suurruoholehdot luokitellaan valtakunnallisesti vaarantuneeksi (VU) luontotyyppiksi.

5. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTTÖÖN

Kilpisjärven eteläinen asemaavoitettava alue on kooltaan noin 25 ha ja se sijoittuu Kilpisjärven kylän pohjoispuoliselle rakentamattomalle tunturikoivikkovaltaiselle tunturirinteelle. Tunturikoivikot ovat luokiteltu valtakunnallisesti vaarantuneeksi (VU) luontotyyppiksi. Selvitysalueella ei tiedetä esiintyvän uhanalaisia tai rauhoitettuja kasvilajeja. Alueella havaitut lajit pussikämmekkä ja kaltiokinnasammal luokitellaan valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi (NT).

Selvitysalueella havaittiin luonnontilaisia lähteitä ja lähteikköjä, jotka kuuluvat vesilaille suojeltuihin luontotyyppisiin, joiden luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

Selvitysalueen purot ja niiden varret, suot ja muut kosteikot sekä lehdot arvioidaan olevan alueen monimuotoisuudelle tärkeimmät kohteet, joita suositellaan ottavan huomioon maankäytön suunnittelussa.

6. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

Biologitoimisto Vihervaara Oy 2009. Saananjuuren kaava-alueen huurreksamalpurojen sammal-selvitys. Juutinen, J. raportti 19.9.2009

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. Luonnontie-teellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki.

Lapin Ely-keskus 2021. Lausunto 16.8.2021, Pohjois-Kilpisjärven asemakaavaluonnos, valmiste-luaineisto. LAPELY/2994/2016

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 560–570.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Lajitietokeskus 2022. Putkilokasvi- ja sammallajien havaintotiedot, lataus 1.7.2022 HBF64141 sekä 19.12.2022 (putkilokasvit, sammat, sienet ja jäkälät, hyönteiset ja hämähäkkieläimet, nilviäiset) HBF69600

Maria von Cräutlein 2010. Saananjuuren kaava-alueen lähteikköjen ja purojen maksasammalselvitys. raportti 12.1.2010. Maataloustieteiden laitos, Helsingin yliopisto

MML 2022. Maanmittauslaitoksen avoin kartta-aineisto

Ramboll Oy 2018. Natura-arviointi. Pohjois-Kilpisjärven asemakaavoitus. Enontekiön kunta

Ramboll Oy 2022. Natura-arvioinnin päivitys. Pohjois-Kilpisjärven asemakaavoitus. Enontekiön kunta.

Rannikki Oy 2004. Kilpisjärven Luonto- ja Maisemaselvitys 2004. Partanen, R.

Tolonen, J., Leka, J., Yli-Heikkilä, K., Hämäläinen, L. ja Halonen, L. 2019. Pienvesiopas. Pienve-sien tunnistaminen ja lainsäädäntö. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 36/2019

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuus-arviointi 2020. <https://www.ymparisto.fi/punainenlista>

